

آسیب‌ها و فرصت‌ها در حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران (از دیدگاه برخی از پژوهشگران ایرانی)

• فردین کولانیان
عضو هیأت علمی وزارت جهاد کشاورزی

مقدمه

در شناخت آسیب‌ها و نقاط ضعف کتابخانه‌های عمومی ایران می‌توان از زوایای گوناگون به بحث و کنکاش پرداخت. ارزیابی و شناخت نقاط ضعف کتابخانه‌های عمومی کشور می‌تواند از جنبه‌هایی نظیر فعالیت‌های این کتابخانه‌ها شروع و تنوع آن به انجام پژوهش‌های گوناگون برای دستیابی به شناخت نارسایی‌ها و آسیب‌ها تداوم یابد، یا به بهره‌گیری از نتایج سایر پژوهش‌های انجام شده در قالب طرح‌های پژوهشی یا مقالات پژوهشی منتشر شده در نشریات تخصصی منتهی گردد. در این مجال به بخشی از اشارات پژوهشگران ایرانی به نقاط ضعف و آسیب‌شناسی کتابخانه‌های عمومی ایران پرداخته خواهد شد. این اشارات می‌تواند دست مایه برنامه‌ریزان حوزه کتابخانه‌های عمومی ایران در برنامه‌ریزی بهتر برای رشد کتابخانه‌های عمومی کشور و گسترش فرهنگ کتابخوانی و کتابخانه‌داری گردد.

جدول شماره ۱: تعداد متوسط مراجعان به کل کتابخانه‌های عمومی کشور بین سال‌های ۱۳۵۳ - ۱۳۶۸ (ع: ص ۷-۸)

سال	تعداد کتابخانه	تعداد مراجعان	متوسط مراجعان
۱۳۵۳	۳۳۲	۲۷۷۹۸۸۳	۸۳۷۳
۱۳۵۴	۳۳۸	۴۰۴۸۳۳۹	۱۱۹۷۷
۱۳۵۵	۳۵۱	۵۴۸۰۴۵۹	۱۵۶۱۴
۱۳۵۶	۳۶۹	۴۹۵۳۸۶	۱۳۴۳
۱۳۵۷	۳۷۳	۳۶۷۸۴۵۲	۹۸۶۲
۱۳۵۸	۳۷۱	۳۷۶۸۴۲۲	۱۰۱۵۷
۱۳۵۹	۳۸۱	۳۳۵۷۲۵۷	۸۸۱۲
۱۳۶۰	۴۱۵	۳۹۴۳۱۷۷	۹۵۰۲
۱۳۶۱	۴۲۵	۵۸۱۶۸۶۹	۱۳۶۸۷
۱۳۶۲	۴۵۰	۶۵۴۱۵۴۰	۱۴۵۳۷
۱۳۶۳	۴۸۳	۷۷۵۲۶۳۹	۱۶۰۵۱
۱۳۶۴	۴۸۸	۸۱۷۸۵۲۷	۱۶۷۵۹
۱۳۶۵	۴۹۲	۸۲۴۲۹۴۸	۱۶۷۵۴
۱۳۶۶	۴۹۶	۷۰۶۲۱۶۳	۱۴۲۳۸
۱۳۶۷	۴۸۷	۱۰۵۰۳۶۴۸	۲۱۵۶۸
۱۳۶۸	۵۰۰	۱۰۵۰۳۶۴۸	۲۱۰۰۷

نگاهی به کتابخانه‌های عمومی ایران

از مهم‌ترین شاخص‌های رشد و توسعه که توسط سازمان ملل متحد هر ساله گزارش آن منتشر می‌شود، وضعیت موجود کتابخانه‌های عمومی کشورهای جهان است. نگاهی به آمار کتابخانه‌های کشورهای توسعه یافته و مقایسه آن با ایران نشان‌دهنده اختلاف شدیدی است که ذهن هر خواننده ایرانی را به تفکر وا می‌دارد. در سال ۱۹۵۰ در ایالات متحده آمریکا ۷۴۷۷ کتابخانه عمومی با مجموعه بیش از ۱۴۳ میلیون منبع کتابخانه‌ای وجود داشت. کشور آلمان غربی دارای ۱۲۲۷۵ کتابخانه عمومی... (۱۲ برابر ایران) و کتابخانه‌های عمومی در کشور انگلستان دارای ۱۵۶۷۰۰۰۰ جلد کتاب (۱۴ برابر ایران) هستند... (۱: ص ۱۰). طبق آمار سایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۷۹ کشور ایران دارای ۱۳۸۱ باب کتابخانه عمومی یعنی یک هفتم کشور آمریکا در ۴۹ سال قبل بوده که موجودی منابع این کتابخانه‌ها ۱۰۹۸۲۰۰۰ هزار جلد یعنی یک پانزدهم موجودی کتابخانه‌های عمومی کشور آمریکا در ۴۹ سال قبل بوده است (۵: www.ershad). جداول زیر روند رشد کتابخانه‌های عمومی ایران را در طول سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۹ را بخوبی نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲. وضعیت کتابخانه‌های عمومی کشور در سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۷۹. (www.ershad...:۵)

ردیف	عنوان شاخص	واحد متعارف	سال ۱۳۷۵	سال ۱۳۷۶	سال ۱۳۷۷	سال ۱۳۷۸	سال ۱۳۷۹
۱	کتابخانه‌های عمومی	باب	۱۰۴۷	۱۱۴۹	۱۲۶۳	۱۳۰۴	۱۳۸۱
۲	کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی	هزار جلد	۷۳۵۷	۷۸۷۸	۸۸۳۱	۹۷۲۵	۱۰۹۸۲
۳	کتاب‌های امانت داده شده	هزار جلد	۱۶۲۰۶	۱۶۶۲۰	۱۸۲۸۰	۱۹۸۲۸	۲۳۱۹۸
۴	اعضای کتابخانه‌های عمومی	نفر	۸۳۴۲۸۵	۸۵۲۱۵۵	۱۱۴۱۴۴۹	۱۲۳۳۵۴۵	۱۲۹۷۳۲۵
۵	کتابداران کتابخانه‌های عمومی	نفر	۲۴۹۵	۲۱۵۳	۲۹۵۱	۳۲۶۵	۳۳۰۵
۶	مراجعان به کتابخانه‌های عمومی	هزار نفر	۳۰۷۱۵	۲۹۶۴۹	۳۰۳۱۳	۳۴۷۶۵	۳۷۴۲۷

و ۱/۷ درصد از آنان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد می‌باشند (۲: ص. ۹۷-۹۶).

۲. کم بودن تعداد کتابخانه‌های عمومی کشور

در استان تهران به ازای هر یک میلیون نفر ۵ کتابخانه عمومی و در واقع هر ۲۰۰۰۰۰ شهروند تهرانی از یک کتابخانه بهره می‌برد و این در صورتی است که در کشور ترکیه به ازای هر ۲۰۰۰۰۰ نفر ۳ کتابخانه عمومی و در مکزیک ۵/۴ واحد کتابخانه وجود دارد. از جهت مقایسه بین تعداد کل کتابخانه‌های عمومی، ترکیه ۱/۷ برابر، مکزیک ۴/۵ برابر، دانمارک ۱۴ برابر و آلمان غربی ۴/۵ برابر ایران کتابخانه دارند. رقم تعداد کتابخانه‌ها به ازای هر صد هزار نفر در ترکیه ۷ برابر، در مکزیک ۳ برابر، در آلمان ۲۲ برابر و در دانمارک ۱۵۲ برابر ایران بوده است.

۳. کم بودن تعداد کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی کشور

طبق استانداردهای بین‌المللی ایفلا، بر اساس جمعیت ۵۴ میلیونی ایران در سال ۱۳۶۸، کتابخانه‌های عمومی ایران حداقل نیازمند ۱۰۸۴۰۶۰۰۰ جلد کتاب می‌باشند. در حالی که این رقم بطور واقعی شامل ۳۹۲۶۰۰۰ جلد می‌شود (یعنی یک بیست و هشتم استاندارد واقعی). در حالی که کشور انگلستان دارای ۱۵۶۷۰۰۰۰۰ جلد کتاب (چهل برابر ایران) و فنلاند ۳۴۹۰۰۰۰۰ جلد کتاب (۸/۹۱ برابر ایران) می‌باشند.

از نظر رشد جذب کتابدار شاغل در کتابخانه‌های عمومی کشور لازم به ذکر است در سال ۱۳۷۹ تعداد ۱۳۸۱ باب کتابخانه کشور را ۳۳۰۵ کتابدار می‌گردانند. در واقع سهم هر باب کتابخانه اندکی بیش از دو کتابدار بوده است که این امر می‌تواند نشان‌دهنده کوچک بودن فضای اکثر کتابخانه‌ها، کوچکی مجموعه و کم مشتری بودن این کتابخانه‌ها و همچنین عدم تأمین نیروی کافی متخصص برای این کتابخانه‌ها باشد. در حالی که کشور ایران دارای یکی از دیرینه‌ترین تمدن‌های بشری است و دین اسلام بر کسب علم و دانش تأکید فراوان دارد. این اختلاف فاحش نشان‌دهنده افول شدید توجه به علم و دانش در رشد و توسعه فرهنگی و اقتصادی است. کتابخانه‌های عمومی به دلیل تماس وسیع با تمامی اقشار جامعه، دانشگاه عمومی ملل محسوب می‌شوند و نقش آن‌ها در رشد و توسعه جوامع انسانی بر هیچ کس پوشیده نیست.

انواع آسیبها و چالش‌های کتابخانه‌های عمومی کشور

۱. پایین بودن مدارک کتابداران کتابخانه‌های عمومی و

کمبود کتابدار متخصص در این گونه کتابخانه‌ها کتابداران متخصص و دارای تخصص دانشگاهی کتابداری و اطلاع‌رسانی که تنها ۵ درصد از کتابداران کتابخانه‌های عمومی کشور را شامل می‌شوند. مدارک پایین کتابداران متخصص شاغل در کتابخانه‌های عمومی کشور به گونه‌ای که ۵۸ درصد از کتابداران شاغل در این کتابخانه‌ها دارای مدرک کاردانی

تعداد مراجعان واقعی کتابخانه‌های عمومی ایران (و) کم بودن تعداد کتاب‌های به امانت داده شده (چشمگیر است). (۲: شماره ۱۱)

۷. تمرکز کتابخانه‌ها در مراکز و شهرهای بزرگ در استان تهران ۴۵ درصد از کتابخانه‌های عمومی استان در شهر تهران و مابقی در سایر مناطق استان تمرکز یافته‌اند.

۸. کمی فضای اختصاص داده شده به کتابخانه‌های عمومی

میزان فضای اختصاص یافته به هر نفر در شهر تهران ۰/۰۰۲ متر مربع و در استان تهران ۰/۰۰۵ متر مربع است. عدم توجه به ایجاد فضای لازم برای کاربران ویژه نظیر معلولان، کودکان، کم سوادان و ... به گونه‌ای است که در استان تهران ۸۴/۳ درصد از کتابخانه‌ها فاقد این امکانات می باشند.

۹. کمبود تجهیزات و لوازم مورد نیاز در شهر تهران هر ۳۰۰۰ شهروند تقریباً دارای یک صندلی، هر ۱۴۲۸۵ نفر دارای یک میز (است). هم‌چنین برای موجودی فعلی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران ۹۰۵ قفسه کم دارد، عمده کتابخانه‌های عمومی تهران و حومه از نور لامپ مهتابی برای کتابخانه‌ها بهره می‌برند. در حالی که طبق استاندارد باید برای محیط مطالعه از نور زرد یا تلفیقی از نور زرد و قرمز استفاده کرد و نور سفید لامپ مهتابی برای چشم در هنگام مطالعه

۴. پایین بودن تعداد اسناد سمعی و بصری در کتابخانه‌های عمومی کشور

طبق آمار موجود در سال ۱۳۶۸ در ۵۰۱ واحد کتابخانه عمومی ایران، تنها ۷۹ سند سمعی و بصری وجود داشته است (یعنی ۰/۱۵ سند برای هر صد هزار نفر جمعیت)، در حالی که در کشور مکزیک ۱۵۲۴۲۲ (۱۸۰ سند به ازای هر صد هزار نفر) و در انگلستان ۵۴۷۱۰۰۰ سند سمعی و بصری (۱۰۰۳۰ سند به ازای هر صد هزار نفر) وجود داشته است. روی هم رفته در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته، رقم کل اسناد سمعی و بصری به ترتیب ۳۳۳ برابر و ۲۵ برابر ایران بوده است.

۵. پایین بودن تعداد افزایش سالانه کتاب در کتابخانه‌های عمومی کشور

به طور میانگین سالانه در ایران به ازای هر صد هزار نفر ۳/۱ جلد کتاب به کتابخانه‌های عمومی کشور افزوده می‌شود. این در حالی است که به طور میانگین در کشورهای در حال توسعه ۱۷ کتاب به ازای هر صد هزار نفر و در کشورهای توسعه یافته ۱۶۸ جلد کتاب به ازای هر صد هزار نفر به ذخیره کتابخانه‌های عمومی افزوده می‌شود.

۶. کم بودن تعداد مراجعان به کتابخانه‌های عمومی در مقایسه با کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه کمی

اشاره می‌گردد:

۱. افزایش کمیت و کیفیت مجموعه مواد کتابخانه‌های عمومی
۲. همگامی و همراهی رشد مجموعه مواد کتابخانه‌های عمومی با رشد جمعیت با سواد، دانش‌آموزان، دانشجویان، پژوهشگران...
۳. استفاده صحیح و بجا و توزیع مناسب و منطقی نیروهای متخصص موجود در رشته کتابداری
۴. تدوین خط‌مشی و سیاست مشخص برای انجام دادن صحیح و متناسب شیوه‌های مجموعه‌سازی کتابخانه‌های عمومی
۵. استفاده کافی و مؤثر کتابخانه‌های عمومی از امکانات سایر کتابخانه‌ها
۶. افزایش ظرفیت فیزیکی و تعداد کتابخانه‌های عمومی
۷. تمرکز زدایی و توزیع عادلانه متناسب کتاب‌ها، نشریات، کتابداران، هزینه‌ها...
۸. انجام تبلیغات وسیع و دامنه‌دار توسط رادیو و تلویزیون و سایر رسانه‌های گروهی درباره اهمیت و فواید کتاب و کتابخوانی...

۹. ایجاد اصلاحات و تغییرات کلی در سطح ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، خانوادگی، قانونی و ... کشور که به فرآیند توسعه اقتصادی - اجتماعی، فرهنگی و در نهایت کیفیت و کارایی کتابخانه‌های عمومی و بالعکس منجر شود...

۱۰. مرمت، تعمیر و بازسازی کتابخانه‌های فعلی و گسترش فضای آن‌ها جهت استفاده بهینه (۴: ص ۵-۶)

۱۱. تجدید نظر در بافت هیأت‌های گزینش کتاب و توجه به سیاست عدم تمرکز برای انتخاب و خرید کتاب توسط استان‌ها و توزیع کتاب‌ها بر اساس نیازهای هر منطقه و تحقیقات انجام شده (۳: ۳۴-۴۶).

۱۲. برنامه‌ای زمان‌بندی شده برای ارتقای سطح کیفی و کمی کتابخانه‌ها برای یاری گرفتن از افراد خیر و داوطلب در هر منطقه و محل، با این هدف که کتابخانه‌ها تا حد امکان به استاندارد نزدیک شوند.

۱۳. در ساختار دبیرخانه هیأت‌امنا تجدیدنظر گردد و نه تنها رابطه تشکیلاتی دبیرخانه با انجمن‌های محلی تعریفی مجدد شود، بلکه از مشاورت‌های نوآورانه و نقطه‌نظرها و اندیشه‌های پویا و علاقه‌مند نیز استفاده گردد.

۱۴. انتظارات برنامه توسعه بصورت تفصیلی و اجرایی، از منظر کتابخانه‌های عمومی، به روشنی تشریح شود و کمیته‌هایی مسؤول پیگیری و اجرای امور باشند تا دست‌کم در یک دوره سه ساله حتی‌المقدور پیش‌بینی‌های برنامه توسعه به تحقق نزدیک گردد.

مضر است. امکانات و تجهیزات رایانه را فقط ۱۷/۹ درصد کتابخانه‌های استان دارا می‌باشند و ۸۴/۳ درصد کتابخانه‌های عمومی استان تهران فاقد سایر وسائل سمعی و بصری هستند.

۱۰. سازماندهی نامناسب منابع

۵۱ درصد کتابخانه‌های استان تهران - برای مثال - دچار مشکل عدم سازماندهی یا سازماندهی ناقص منابع کتابخانه‌ای می‌باشند.

۱۱. موارد دیگر

- عدم توجه به بهره‌گیری از مدیریت متخصص در کتابخانه‌های عمومی کشور

- تعویض پیاپی مدیران که موجب ناتمام ماندن برنامه‌ها می‌گردد.

- عدم توجه به خرید عناوین جدید و متنوع برای کتابخانه‌ها

- عدم کفایت بودجه اختصاصی به کتابخانه‌ها (۳: ۳۴-۴۶)

- اهداف کلی نظام کتابخانه‌های عمومی بصورت عملیاتی تبیین نشده و به همین دلیل مرز اختیارات و دامنه فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی بدرستی روشن نیست و با آنچه در استانداردهای شناخته شده، بعنوان وظایف و رسالت‌های کتابخانه‌های عمومی آمده است، تفاوت آشکار دارد.

- جای برنامه‌ریزی راهبردی و اولویت‌بندی امور نظام کتابخانه‌ها آن گونه که مناسب گام‌های لازم برای تحقق اهداف برنامه توسعه باشد، خالی است.

دبیرخانه هیأت‌امنا کتابخانه‌های عمومی، بعنوان مدیریت کلان نظام این گونه کتابخانه‌ها، از اثرگذاری لازم بر فرآیند فعالیت‌ها برخوردار نیست، که برخی از دلایل آن مربوط به نوع سیاست‌های هیأت‌امنا و برخی مربوط به حدود اختیارات آنان است (۴: ص ۷-۸).

در حوزه نیروی انسانی نسبت به سایر حوزه‌ها شاهد ضعف‌های بیشتری هستیم. بدین معنا که داده‌های موجود نشان می‌دهد که تعداد نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌های عمومی ایران تنها ۰/۴ درصد با استانداردهای ایفلا منطبق است (۴: ص ۷۰ و ۱۳۰).

فرصت‌ها

پژوهشگران ایرانی علاوه بر اشارات لازم به بسیاری از آسیب‌ها و نقاط ضعف کتابخانه‌های عمومی کشور راه‌حلهایی نیز برای رفع این مشکلات ارائه نموده‌اند که در زیر به تعدادی از آن‌ها

۱۵. با استفاده از استانداردهای جهانی، دامنه فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی مورد بازنگری قرار گیرد، و برای توسعه فعالیت‌های آن‌ها جایگاهی ویژه در تخصیص اعتبارات سالانه در نظر گرفته شود و از ضرورت آن‌ها دفاع گردد (۴: ص ۷-۸).

نتیجه

نظر به اهمیت کتابخانه‌های عمومی در فرهنگ‌سازی و گسترش فرهنگ مطالعه و رشد و توسعه انسانی، امروزه سازمان ملل متحد وضعیت کتابخانه‌های عمومی کشورهای جهان را بعنوان یکی از شاخص‌های تشخیص رشد کیفی و کمی کشورها به حساب می‌آورد. با کمال تأسف و وضعیت کتابخانه‌های عمومی ایران نشان‌دهنده وضعیت کیفی و کمی نامناسب کشورمان از این نقطه نظر است. این وضعیت علی‌رغم تمدن دیرینه و درخشان کشورمان و همچنین تأکیدات بارز دین مبین اسلام بر اهمیت کتاب و فرهنگ مکتوب به وقوع پیوسته است. کتابخانه‌های عمومی ایران از مشکلات متعدد و ریشه‌داری رنج می‌برند. هرگونه گشایش در امور کتابخانه‌های عمومی کشور منوط به توجه به نقاط قوت و ضعف کتابخانه‌های عمومی، نقطه نظرات برخاسته از پژوهش‌های متخصصان این حوزه، و همچنین مدیریت قوی در بکارگیری نتایج این پژوهش‌ها در امر برنامه‌ریزی است. صرف تخصیص بودجه و انجام پژوهش‌های تکراری بدون اطلاع از پژوهش‌های قبلی و عدم توجه به نتایج این پژوهش‌ها، به هدر دادن زمان و بودجه را در پی خواهد داشت. همچنین بسیاری از راه‌های رفته توسط سایر کشورها را نباید مجدداً پیمود، بلکه تیم‌های تحقیقاتی و مطالعاتی می‌توانند جمع‌بندی این تجربیات را که عموماً بصورت مکتوب موجود می‌باشند، در اختیار مسؤولان امر قرار دهند تا شناخت بیشتر و همه‌جانبه‌تری برای دست‌اندرکاران متخصص و غیرمتخصص سطح کلان مدیریتی امور فرهنگی کشور حاصل گردد. افزون بر این می‌توان با بررسی نتایج پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای در ایران، در حوزه کتابخانه‌های عمومی، در قالب طرح پژوهشی و پایان‌نامه به نتایج عمیق‌تر و همه‌جانبه‌تری درباره وضعیت کتابخانه‌های عمومی کشور دست یافت. به امید روزی که استانداردها و شاخص‌های کتابخانه‌های عمومی ایران به نحوی باشد که جامعه ایران به آن بیابد.

ضمیمه شماره ۱. کتاب‌شناسی منابع فارسی در حوزه کتابخانه‌های عمومی

الف - پایان‌نامه‌ها

۱. آزاده، فریدون. کتابخانه تربیت‌بریز پس از هفتاد سال،

کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: شکویی، علی، ۱۳۷۰-۱۳۷۱.

۲. آشوغ، امران. بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان گیلان (وابسته به اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی گیلان). کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران - دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: انصاری، نوش‌آفرین. ۱۳۷۶.

۳. اصغرزاده مهرامی، علی. کتابخانه‌های عمومی و کودکان در استان آذربایجان شرقی، کارشناسی ارشد (کتابداری). دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۵۶.

۴. بهفروزی، مینو. بررسی وضع موجود کتابخانه‌های عمومی شهر تهران وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: انصاری (محقق)، نوش‌آفرین، ۱۳۷۰.

۵. تدین‌ترشیزی، مهدی. بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد، کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، به راهنمایی: حری، عباس، ۱۳۷۴.

۶. تسبیحی، غلامحسین. تنظیم عنوان‌های موضوعی و شماره طبقه‌بندی توسط نوربه موسوی برای منتخبی از کتب مرجع عمومی فارسی، کارشناسی ارشد (کتابداری). دانشگاه تهران - دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: سلطانی شیرازی، پوراندخت، ۱۳۴۸.

۷. تشیع، ارسلان. بررسی وضعیت استفاده مراجعان از منابع کتابخانه‌های عمومی شهرهای غرب استان مازندران، کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران - دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: فدایی عراقی، غلامرضا، ۱۳۷۴-۱۳۷۵.

۸. حافظیان رضوی، کاظم. کتابخانه و کتابداری در روستا (پیش‌نویس کتاب درسی برای آموزش کتابداران)، کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران - دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: انصاری، نوش‌آفرین، ۱۳۶۹.

۹. حریری، مهرانگیز. دستورالعمل کارمندان کتابخانه‌های کوچک عمومی، به راهنمایی: هاروی، جان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه تهران - دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۴۷.

۱۰. خدیوی، شهناز. بررسی کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های کودکان در استان اصفهان، کارشناسی ارشد (کتابداری)، دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۵۶.

۱۱. رضوانی، فریده. بررسی عادت و علاقه به کتاب خواندن در کتابخانه‌های عمومی تهران، به راهنمایی: فرنگیس امید، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۵۱.

۱۷. شناسا، عبدالحسین. تاریخچه کتابخانه‌های دانشگاهی، مذهبی، عمومی و خصوصی شیراز از انقلاب مشروطیت تا سال ۱۳۴۸، کارشناسی ارشد (کتابداری). دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۵۶.

۱۸. عابدی، محمدمین. بررسی وضعیت کتابخانه‌های شهر قم، کارشناسی ارشد (کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، به راهنمایی: فدایی عراقی، غلامرضا، ۱۳۷۴.

۱۹. فیضی، طاهره. کتابخانه عمومی بعنوان مرکز فرهنگی (نمونه کتابخانه عمومی پارک‌شهر)، کارشناسی ارشد (مدیریت امور فرهنگی)، دانشگاه هنر، ۱۳۶۲.

۲۰. کوبی، مرتضی. تحقیق درباره مسائل کتابخانه‌های عمومی از نظر کیفی: بررسی دو نمونه از کتابخانه عمومی تهران و مقایسه آن‌ها با دو کتابخانه خارجی در ایران، به راهنمایی فرخنده سعیدی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد (کتابداری)، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۵۷.

۲۱. مجتبی‌نوی نائینی، مهدی. فهرست پانصد جلد کتاب مناسب برای کتابخانه‌های عمومی، کارشناسی ارشد (کتابداری)، دانشگاه تهران - دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی. ۱۳۴۸.

۲۲. کوبی، مرتضی. تحقیق درباره مسائل کتابخانه‌های عمومی از نظر کیفی: بررسی دو نمونه از کتابخانه‌های عمومی تهران و مقایسه آن‌ها با دو کتابخانه خارجی در ایران، استاد راهنما: فرخنده سعیدی. پایان‌نامه (کارشناسی ارشد)، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۵۷ (۲).

۲۳. حسینی، سیدمهدی. بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان کردستان و مقایسه آن‌ها براساس طبقه‌بندی دیانی برای کتابخانه‌های عمومی کشور، استاد راهنما زاهد بیگدلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران (اهواز)، ۱۳۸۰.

ب - طرح‌های پژوهشی

۱. باطنی، حافظ. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان شرقی»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (دولتی).

۲. بهروان، حسین. «بررسی علل عدم استفاده مراجعان از کتاب‌های کتابخانه‌های عمومی در شهر مشهد»، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان، کمیسیون پژوهشی (دولتی)، ۱۳۷۵.

۳. «بررسی آمار کتابخانه‌های عمومی کشور در سال ۱۳۷۰»، مرکز آمار و برنامه‌ریزی پژوهش‌های فرهنگی و هنری (دولتی)، ۱۳۷۲.

۱۲. رهادوست، فاطمه. ایجاد و توسعه کتابخانه در کارخانه‌ها و مراکز صنعتی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۵۵.

۱۳. رهنمایی، محسن. تحقیق درباره کتابخانه‌های عمومی و کودکان در استان گیلان، کارشناسی ارشد (کتابداری)، دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۵۶.

۱۴. زال‌زاده، ابراهیم. بررسی وضعیت استفاده دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهر شیراز از کتابخانه‌های عمومی، کارشناسی ارشد (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی MLIS)، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، به راهنمایی: دوستدار، یحیی، ۱۳۷۳.

۱۵. سلطانی شیرازی، شیفته. روابط عمومی در خدمت کتابخانه‌های عمومی، کارشناسی ارشد (کتابداری)، دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۳۵۴.

۱۶. سود بخشی، لیلا. تاریخچه کتابخانه شهید آیت الله دستغیب و فهرست نشریات ادواری موجود در آن، پایان‌نامه فوق لیسانس، شیراز: دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۶۷ ج۲.

ج - کتاب‌ها

۱. شورای کتابخانه‌های کوئینزلند. استانداردهای کتابخانه‌های عمومی کوئینزلند، مترجم علی‌حسین قاسمی، تهران: دبیزش، ۱۳۸۱، ۱۵۴ص.
۲. شاکری، رضانعلی. تاریخچه کتابخانه عمومی فرهنگ و هنر مشهد در پنجاه سال ۱۳۰۳-۱۳۵۴، مشهد: اداره کل فرهنگ و هنر خراسان، ۱۳۵۵، ۱۳۰ص.
۳. فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های کتابداری (ایفلا). استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های عمومی، ترجمه شیرین تعاونی، تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۵۴، ۸۰ص.
۴. فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های کتابداری (ایفلا). رهنمودهایی برای کتابخانه‌های عمومی، ترجمه رحمت‌الله فتاحی، ویرایش دوم، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸، ۱۱۴ص.
۵. کمپل، اچ. سی. توسعه نظام‌ها و خدمات کتابخانه‌های عمومی، ترجمه علی شکویی، تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۷۱، ۲۰۷ص.
۶. مک کالوین، لیونل روی. توسعه کتابخانه‌های عمومی، ترجمه خانابا بیانی، تهران: کمیسیون ملی یونسکو در ایران، ۱۳۳۴، ۱۵۷ص.
۷. نیک پرور، محمد. کتابخانه‌های استان خراسان از آغاز اسلام تا عصر حاضر: شامل کتابخانه‌های عمومی، خصوصی، آموزشی، شخصی، مشهد: اداره کل فرهنگ و هنر خراسان، ۱۳۵۱، ۱۸۸ص.
۸. وزارت فرهنگ و هنر. کتابخانه‌های عمومی شهر تهران، تهران: هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۴۷، ۵۱ص.
۹. همایونفرخ، رکن‌الدین. تاریخچه کتابخانه‌های ایران و کتابخانه‌های عمومی، تهران: سازمان کتابخانه‌های عمومی شهرداری تهران، ۱۳۴۰، ۴ج.

د - مقالات

۱. آذرنگ، عبدالحسین. «کتابخانه عمومی ونکور با اشاراتی به سیاست اداره کتابخانه‌های عمومی»، فصلنامه کتاب، زمستان ۱۳۷۵: ۱۱۷-۱۲۸.
۲. احمدی، محمود. «کتابخانه‌های عمومی در استرالیا»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۵: ۷۳-۷۴.
۳. امانی، غفور. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان اردبیل»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز و زمستان ۱۳۷۵: ۱۰۲-۱۰۶.

۴. توانگر، نرجس خاتون. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان چهارمحال و بختیاری»، سازمان برنامه و بودجه چهارمحال و بختیاری (دولتی).
۵. توانگر، نرجس خاتون. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی و ادارات ارشاد خانه‌های فرهنگ استان فارس»، سازمان برنامه و بودجه استان فارس (دولتی).
۶. جلالی‌پور، یاور. «بررسی میزان مراجعه جوانان به کتابخانه‌های عمومی شهر تهران و راه‌های افزایش بهره‌وری».
۷. حاجیان، حسین. بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان مرکزی»، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان مرکزی (دولتی).
۸. حسن‌پور، ذبیح‌الله. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان لرستان»، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان لرستان (دولتی)، ۱۳۷۳.
۹. دیانی، محمدحسین. «کتابخانه‌های مساجد اهواز همسوی کتابخانه‌های عمومی»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (دولتی).
۱۰. ریاحی، محمداسماعیل. «توسعه فرهنگی کتابخانه‌های عمومی: بررسی ارتباط میان میزان توسعه فرهنگی و میزان کیفیت و کارایی کتابخانه‌های عمومی»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت پژوهشی مرکز پژوهش‌های کاربردی (دولتی).
۱۱. ریاحی، محمداسماعیل. «توسعه فرهنگی و کتابخانه‌های عمومی: بررسی شاخص‌های توسعه فرهنگی ایران و سایر کشورهای جهان»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (دولتی).
۱۲. ستاری‌فر، محمد. «بررسی مسائل امور اجتماعی»، سازمان برنامه و بودجه (دولتی).
۱۳. عصاره، فریده. «طرح توسعه کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان»، دانشگاه شهید چمران (دولتی)، ۱۳۶۷.
۱۴. معمار، ثریا. «بررسی و تحلیل محتوای ۵ کتاب پرخواننده در کتابفروشی‌ها و کتابخانه‌های عمومی شهر اصفهان براساس جامعه‌شناسی شعر و رمان» وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (دولتی).
۱۵. تقوی، سید مهدی محسنی، حمید «بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های عمومی وابسته به اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی»، استان تهران. تهران: مرکز اطلاع‌سانی و خدمات علمی وزارت جهاد سازندگی، ۱۳۷۷.
۱۶. مهرداد، جعفر؛ حری، عباس. «طرح توسعه نظام ملی کتابخانه عمومی ایران»، دانشگاه شیراز، ۱۳۷۸ - ۱۳۸۰.

۴. امجد، امیر. «کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی بزرگ‌ترین کتابخانه مذهبی خاورمیانه»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز و زمستان ۱۳۷۰: ۲۹-۳۳.
۵. امیر حسینی، زهره، باب الحوائجی، فهیمه. «تصویری اجمالی از کتابخانه‌های عمومی در ایران»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۵: ۳۴-۴۶.
۶. امیرحسینی، زهره. «کتابخانه عمومی لنین»، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۰: ۲۵-۲۷.
۷. امیرخانی، غلامرضا. «دسترسی به کتاب‌های ادبی در کتابخانه‌های عمومی»، فصلنامه کتاب، پاییز ۱۳۸۰: ۱۱۵-۱۲۲.
۸. انصاری لاری، محمد ابراهیم. «گزارشی از نظام کتابخانه‌ای عمومی کشور»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز و زمستان ۱۳۷۰: ۶-۱۹.
۹. انصاری، محمد ابراهیم. «گزارشی از نظام کتابخانه‌ای عمومی کشور»، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۰: ۱۲-۱۹.
۱۰. بات، کریس... «کتابخانه آینده: کتابخانه‌های عمومی و اینترنت»، ترجمه مهرداد نیکنام، گزیده مقالات ایفلا ۹۵ (ترکیه ۲۰-۲۶ اوت ۱۹۹۵)، زیر نظر عباس حری، به همت تاج‌الملوک ارجمند، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵: ۳۹۳-۴۰۲.
۱۱. بابامیری، علی. «ارزیابی کتابخانه‌های عمومی و اختصاصی استان قم»، فصلنامه پیام کتابخانه: سال دهم، شماره سوم، پاییز ۷۹، ص ۸۶.
۱۲. بهار (خسروپور)، پروانه. «کتابخانه‌ها در خدمت محرومین اجتماع»، نامه انجمن کتابداران، تابستان ۱۳۵۳: ۱۶۸-۱۷۶.
۱۳. «بیانیه یونسکو درباره کتابخانه عمومی ۱۹۹۴»، ترجمه زهره میرحسینی، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار و تابستان ۱۳۷۴: ۱۰۷-۱۰۸.
۱۴. «بیانیه یونسکو درباره کتابخانه‌های عمومی»، خبرنامه انجمن کتابداران ایران، بهار ۱۳۵۱: ۵-۹.
۱۵. «تجدیدنظر در استانداردهای ایفلا برای ساختمان کتابخانه‌های عمومی»، ترجمه زهرا شادمان، خبرنامه انجمن کتابداران ایران، پاییز ۱۳۵۰: ۴۴-۵۷.
۱۶. «تجدیدنظر در سیاست‌گذاری اداره امور کتابخانه‌ها ضروری است: گزارشی از وضعیت کتابخانه‌های عمومی کشور»، کتاب هفته، ۳۶۸.
۱۷. جغرشته، فضل‌الله «کتابخانه‌های عمومی استان مازندران»، نامه انجمن کتابداران ایران، زمستان ۱۳۵۶: ۳۷۵-۴۲۹.
۱۸. جلیلی، فریبرز. «کتابخانه‌های عمومی روستایی، قانون‌های اطلاع‌رسانی در خدمت بهبود برنامه‌های آموزشی و ترویجی روستاها»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز ۱۳۷۷: ۷۱-۷۳.
۱۹. جیایپکونی، تی بری. «از آمار تا ارزیابی: روش‌ها و

(مجموعه مقالات)، غلامرضا فدایی عراقی، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب، گروه انتشارات، ۱۳۷۵: ۷۳-۹۳.

۳۶. فدایی، عراقی. «گزارش فعالیت‌های دو ساله انجمن کتابخانه‌های عمومی تهران»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۲: ۹۴-۱۰۲.

۳۷. قاضی نوری، سید حسین. «کتابخانه عمومی دکتر شریعتی»، مشکوه (ویژه‌نامه کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی)، تابستان ۱۳۷۴: ۱۷۳-۱۷۹.

۳۸. «کتابخانه عمومی مرجع و خدمات اطلاع‌رسانی مرکز ژرژیمیدو(بی. پی. آی)»، ترجمه علی اصغر شیری، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان و پاییز ۱۳۷۲: ۶۲-۷۷.

۳۹. «کتابخانه عمومی و توسعه فرهنگی»، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان و پاییز ۱۳۷۱: ۶-۵۳.

۴۰. «کتابخانه‌های عمومی استان ایلام»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار و تابستان ۱۳۷۴: ۸۷-۹۰.

۴۱. «کتابخانه‌های عمومی استان چهارمحال و بختیاری»، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۶: ۷۹.

۴۲. کی منش، شروین. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی»، فصلنامه پیام کتابخانه، زمستان ۱۳۷۷: ۸۳-۸۴.

۴۳. کیدم، کاسی. ای. «کتابخانه‌ها: یآوری در مبارزه با بیسوادی در کشورهای صحرای سفلی در آفریقا»، ترجمه علیرضا بهمن آبادی، فصلنامه کتاب، بهار- زمستان ۱۳۷۰: ۱۹۰-۲۱۲.

۴۴. «گزارش عملکرد و فعالیت‌های دبیرخانه هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور در ۱۳۷۶»، فصلنامه پیام کتابخانه،

ابزارها در پروژه کتابخانه عمومی جدید فرسن»، ترجمه منصوره شجاعی، گزیده مقالات ایفلا ۹۶ (چین ۲۵-۳۱ اوت ۱۹۹۶)، زیر نظر عباس حری، به همت تاج‌الملوک ارجمند، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶: ۱۹۱-۱۹۸.

۲۰. «چهارمین سال کتابخانه عمومی انجمن کتاب»، راهنمای کتاب، دوره ۵: ۶۴۵-۶۴۷.

۲۱. حافظیان رضوی، کاظم. «مشارکت کتابخانه‌های عمومی در توسعه آموزش عالی در مناطق محروم روستایی»، فصلنامه کتاب، پاییز ۱۳۸۰: ۱۲۳-۱۳۸.

۲۲. درودی، فریبرز. «خدمات کتابخانه‌های عمومی در جامعه»، دروازه بهشت، شماره ۱.

۲۳. رفیعی علامرودشتی، علی. «کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی»، مشکوه (ویژه‌نامه کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی)، تابستان ۱۳۷۴: ۱۱۳-۱۲۴.

۲۴. رفیعی علامرودشتی، علی. «کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی»، کرانه، بهار ۱۳۷۳: ۴۸-۶۶.

۲۵. سلطانی، پوری. «گزارشی از پیش کنفرانس ایفلا، مسایل کشورهای آفریقای، ۱۳-۱۷ آگوست ۱۹۹۰، هارنوسند- سوئد»، فصلنامه کتاب، بهار ۱۳۶۹: ۴۴۱-۴۶۲.

۲۶. شپستر، دیک. «کتابخانه‌های عمومی و توسعه اقتصادی»، ترجمه زهره میرحسینی، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۶: ۶۹-۷۷.

۲۷. شعبانی، احمد. «مقایسه رشد کتابخانه‌های عمومی ایران با غرب (در فرآیند و تبلور کارکردهای اجتماعی نهاد و سازمان)»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۶: ۳۴-۳۹.

۲۸. شکویی، علی. «کتابخانه‌های عمومی و محیط‌زیست»، پیام کتابخانه، زمستان ۱۳۸۰: ۶-۱۲.

۲۹. صافی، قاسم. «تأثیر کتابخانه‌های عمومی در گسترش فرهنگ مطالعه»، دفتر کتابداری، شماره ۳۴: ۳۴.

۳۰. «طرح تشکیل کتابخانه‌های عمومی در مجلس»، گاهنامه شورای کتاب کودک، مهر ۱۳۴۳: ۲.

۳۱. «عملکرد دبیرخانه هیات امنای کتابخانه‌های عمومی در سال ۱۳۷۵»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۶: ۸۴-۸۸.

۳۲. غفاری، سعید. «اهمیت و تاثیر کتابخانه‌های عمومی»، پیام کتابخانه، پاییز ۱۳۸۰: ۷۷-۸۰.

۳۳. غفاری، سعید. «خدمات کتابخانه عمومی در جامائیکا»، پیام کتابخانه، زمستان ۱۳۷۸: ۵۷-۶۲.

۳۴. فدایی عراقی، غلامرضا. «بایدها و نبایدها»، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۰: ۴-۱۰.

۳۵. فدایی عراقی، غلامرضا. «کتابخانه‌های عمومی و توسعه فرهنگی»، کتاب و کتابخانه، مدیریت و توسعه فرهنگی

بهار ۱۳۷۷ : ۸۲-۹۷.

۴۵. «گزارش فعالیت ۶ ماهه اول سال ۱۳۷۷ دبیرخانه هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز ۱۳۷۷ : ۷۸-۸۵.

۴۶. «گزارش فعالیتهای سه ماهه دوم سال ۱۳۷۶ دبیرخانه هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور». فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۶ : ۷۳-۷۶.

۴۷. «گزارشی از کتابخانه عمومی عمادالدین رضایی همدانی روستای اکنلو». پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۶ : ۹۰-۹۱.

۴۸. «گزارشی از وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان چهارمحال و بختیاری»، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۷ : ۱۱۸.

۴۹. لئونگ، آدلین؛ فونگ، فلورا. «دعوت از کتابخانه‌های عمومی برای ایجاد جامعه مطالعه گر»، ترجمه علی شکویی، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۷ : ۶-۱۶.

۵۰. مرادی، نورالله. «کتابخانه عمومی : دانشگاه مردم»، نامه انجمن کتابداران، پاییز ۱۳۵۲ : ۱-۴.

۵۱. مصفا، سعید «الخزانة العامة لكتب و الوثائق یا کتابخانه عمومی رباط»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز ۱۳۷۶ : ۱۱۳-۱۱۴.

۵۲. معین‌فر، مهدی. «فضای زیاد، تجهیزات اندک و کمبود نیروی انسانی: در گفت‌وگو با دبیر کل هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور مهدی معین‌فر عنوان شد»، کتاب هفته، شماره ۳۶۲ :

۵۳. مقیمی، مهدی. «کتابخانه عمومی فردوسی»، مشکوه (ویژه‌نامه کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی)، تابستان ۱۳۷۴ : ۱۸۳-۱۸۵.

۵۴. ملایی مقدم، گلناز. «استفاده از فناوری در کتابخانه‌های عمومی : پژوهش اجمالی»، کتابداری و اطلاع‌رسانی سال اول، شماره دوم. ۶۷. پینار، رای‌ای. «اطلاعات برای بقاء، نقش کتابخانه عمومی در توسعه اجتماعی و فرهنگی جامع محروم»، ترجمه مهدی داودی، گزیده مقالات ایفلا (کوبا ۱۹۹۴)، زیر نظر عباس حری، به همت تاج‌الملوک ارجمند، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴ : ۱۴۶-۱۵۷.

۵۵. منصوریان، یزدان. «رهنمودهایی در طراحی وب سایت کتابخانه‌های عمومی»، وب دی ۱۳۸۰

۵۶. منوچهری، پوراندخت. «گزارشی از کتابخانه عمومی شماره یک دامغان»، پیام کتابخانه، پاییز ۱۳۷۶ : ۱۲۴-۱۲۵.

۵۷. موسوی‌زاده، زهرا. «کارکنان کتابخانه عمومی»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز و زمستان ۱۳۷۴ : ۳۰-۳۳.

۵۸. موسوی‌زاده، زهرا. «کتابخانه‌های عمومی و معلولان»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۷ : ۶۳-۶۵.

۵۹. میرخان، فاطمه. «آشنایی با کتابخانه‌های عمومی

کپنهاک»، فصلنامه پیام کتابخانه، پاییز ۱۳۷۶ : ۱۰۸-۱۱۲

۶۰. نگراو، می بروکینگ. «شهرهای بزرگ، ساکنین و سیستم کتابخانه‌های عمومی آن»، ترجمه مریم امین سعادت، پژوهش‌های نوین اطلاع‌رسانی (۱)، مقالاتی درباره کتابداری (ایفلا ۱۹۹۰)، مترجمان فیروزه برومند و دیگران، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، گروه انتشارات، ۱۳۷۱.

۶۱. نورمحمدی، حسن. «گزارشی از کتابخانه عمومی ایوانکی»، پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۹ : ۵۹-۶۰.

۶۲. واترز، ریچارد ال. «چشم‌انداز جهانی فناوری و پیامدهای آن برای کتابخانه‌های عمومی»، ترجمه گل‌نسا گلینی مقدم و رحمت‌الله فتاحی، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار ۱۳۷۷ : ۶-۱۲.

۶۳. ودیعی، «کتابخانه عمومی هلند»، فصلنامه پیام کتابخانه، بهار و تابستان ۱۳۷۴ : ۱۰۹-۱۱۱.

۶۴. وینگاند، دارلین، ای. «کتابخانه عمومی و یادگیرنده بزرگسال»، ترجمه زهرا موسوی‌زاده، فصلنامه پیام کتابخانه، تابستان ۱۳۷۷ : ۳۰-۳۸.

۶۵. یوکلون، جان. «کتابدار پابره‌نه»، ترجمه مهرانگیز صمدی، فصلنامه کتاب، بهار ۱۳۶۹ : ۲۶-۳۸.

۶۶. هافس‌هاس، سندرا: تیکمن میلر، اریکا. «وب سایت کتابخانه‌های عمومی برای نوجوانان: برطرف کردن نیازهای نوجوانان امروز»، ترجمه رسول زورقی، مجله الکترونیکی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره دوم، شماره چهارم (۱). میرحسینی، زهره : باب الحوائجی، فهیمه. «تصویری اجمالی از کتابخانه‌های عمومی ایران»، فصلنامه پیام کتابخانه، سال ششم، شماره اول، بهار ۱۳۷۵.

منابع:

۱. تقوی، سید مهدی؛ محسنی، حمید. «بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های عمومی وابسته به اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران»، تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت جهاد سازندگی، ۱۳۷۷.

۲. ریاحی، محمد اسماعیل. «بررسی شاخص‌های کمی و کیفی کتابخانه‌های عمومی ایران و سایر کشورهای جهان»، رهیافت، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۷۴.

۳. میرحسینی، زهره؛ باب الحوائجی، فهیمه. «تصویری اجمالی از کتابخانه‌های عمومی ایران»، فصلنامه پیام کتابخانه، سال ششم، شماره اول، بهار ۱۳۷۵.

۴. مهرداد، جعفر؛ حری، عباس. «طرح توسعه نظام ملی کتابخانه‌های عمومی ایران»، دانشگاه شیراز، ۱۳۷۸ - ۱۳۸۰.

5. <http://www.ershad.gov.ir/files/shakhes/10/a.htm>